

Ćazim Hadžimejlić, *Umjetnost islamskoga knjigovestva: unikati Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu*, ITD "Sedam", Sarajevo, 2011, 259 str.

Islamska je civilizacija ponajprije i ponajviše civilizacija pisma razvijene do savršenstva i uzdignutog, gotovo, na nivo kulta. Pero je usporedila sa sabljom, mastilo izjednačila s krvlju šehida, harf oblikovala u bezbroj formi (duktusa), jaziji kroz tradiciju priskrbila svetost, kitab u srce usadila, a njegove listove uvezivala na bezbroj načina, raznovrsnim ruhom kitila i to u posebnu granu umjetnosti pretočila. O svemu pobrojanom kod nas je dosada ponešto napisano, o uvezima i omotima ponajmanje. Na to malo treba zahvaliti historičarima (Hamdija Kreševljaković), stručnjacima za bibliotekarstvo (profesorica Lamija Hadžiosmanović), historičarima umjetnosti (Zagorka Janc) i priređivačima kataloga arabičkih rukopisa (Safvet-beg Bašagić, Fehim Spaho, Kasim Dobrača, Salih Trako, Lejla Gazić, Zejnil Fajić, Vančo Boškov, Hivzija Hasandedić, Fehim Nametak, Mustafa Jahić, Haso Popara i Osman Lavić).

Sve do danas na južnoslavenskim jezicima nije napisana cjelovita studija o umjetnosti islamskog knjigovestva, mada je bilo više povoda i razloga da se to učini. Ta činjenica jest prvi, ali ne i jedini razlog zbog kojega knjiga Ćazima Hadžimejlića, *Umjetnost islamskoga knjigovestva: unikati Gazi Husrev-begove biblioteke u Sarajevu*, zaslužuje posebnu pažnju. Na početku knjige je *Rezime* i kratak uvod *O knjizi*, a potom slijede četiri ključne tematske cjeline. Na kraju monografije su: *Zaključna razmatranja*, *Popis literature*, *Rječnik stručnih termina* i *Bilješka o autoru*.

Svoju studiju o umjetnosti islamskog knjigovestva autor otpočinje poglavljem *Umjetnost i zanat knjigovestva* u kojem je dao "kratak uvod u historiju umjetnosti knjige", a potom opširan *Opći pregled historijskog razvoja umjetnosti knjigovestva u islamskom svijetu i u Turskoj*, navodeći odlike i osnovne značajke umjetnosti opremanja knjige iz epohe u epohu u svijetu općenito, a u islamskom civilizacijskom krugu iscrpno i detaljno. Posebnu pažnju posvetio je knjigovestvu na prostorima koji su stoljećima bili pod osmanskom vlašću uključujući balkanske zemlje s Bosnom i Hercegovinom među njima. Ovo poglavlje Ć. Hadžimejlić zaključio je retrospektivnim prikazom *Stilova i motiva u umjetnosti knjigovestva*, bogato ilustrirajući svaki navod i detalj.

U drugom poglavlju pojedinačno su obrađeni *Materijali, alati, sastavni dijelovi i stilovi uvezu u umjetnosti knjigovestva*. Svakom materijalu upotrebljavanom za uvezivanje knjiga (koža, papir, karton, zlato, želatin, boje...) autor je istražio namjenu i funkciju. Izrada, izgled i namjena alata i priručnih

sredstava koja se koriste u umjetnosti knjigovestva (kalufi, glačalice, četke, noževi, skalpeli, ekseri, presa, kost, etaloni i drugo) detaljno su opisani, fotografijama i crtežima zorno prikazani. U nastavku ovog poglavlja obrađeni su *Sastavni dijelovi klasičnih islamsko-turskih uveza*, a posebno desna i lijeva korica, hrbat, preklop, klapna i vez. Predstavljanjem dvanaest *Stilova klasičnih turskih uveza* sa svim njihovim osnovnim karakteristikama i bitnim razlikama, autor je završio drugu tematsku cjelinu svoje knjige.

U trećem poglavlju Ćazim Hadžimejlić prati ekspanziju Osmanlija na Balkan koja izaziva mnogovrsne promjene u društvenom, vjerskom, kulturnom i umjetničkom životu pokorenih naroda među kojima su bili i Bošnjaci koji relativno brzo i masovno prihvataju islam, privikavaju se na muslimanski način života i uključuju u tokove islamske kulture. “Kulturne i umjetničke aktivnosti Osmanlija u Bosni i Hercegovini” ne bi imale isti učinak da u procesu akulturacije nisu aktivno učestvovali znameniti Bošnjaci među kojima se posebno ističe Gazi Husrev-beg, vojskovođa, državnik i vakif. Brojne građevine koje je podigao, razne zadužbine koje je utemeljio i bogati vakufi koje je za njihovo izdržavanje ostavio bili su snažan poticaj urbanom, privrednom, vjersko-prosvjetnom, duhovnom i kulturnom životu u Bosni i Hercegovini. Njegova džamija, medresa i biblioteka takvu ulogu i značaj imaju i danas.

Nekoliko prethodnih riječi bilo je potrebno autoru da bi nastavio svoje kazivanje o nastanku, stanju i bogatstvu Gazi Husrev-begove biblioteke čiji su fondovi neiscrpno vrelo za istraživanje raznih tema, pa i za studiju o islamskim, osmanskim i bosanskim uvezima.

U četvrtom odjeljku – *Katalog unikatnih rukopisa iz Gazi Husrev-begove biblioteke* – Ćazim Hadžimejlić donosi rezultate vlastitih istraživanja obavljenih u Gazi Husrev-begovoj biblioteci u Sarajevu, nesumnjivo najbogatijoj riznici orijentalnih rukopisa na Balkanu. Pregledavši više od deset hiljada kodeksa, Hadžimejlić je znalčki i po strogim kriterijima odabrao trideset i dva unikatna uveza rukopisa na arapskom, turskom i perzijskom jeziku. U detaljnom katalogu selektiranih uveza donio je biobibliografske podatke o rukopisima, naveo vrijeme njihova nastanka i provenijenciju, osvrnuo se na materijale od kojih su njihovi povezi izrađeni, iluminacije kojima su ukrašeni, tehnike kojima su izvedeni i stilove kojima pripadaju. Posebno je naglasio osobitosti svakog uveza, a potom dao i ocjenu pojedinačnih umjetničkih ostvarenja. Pri tome je do punog izražaja došlo autorovo zavidno poznavanje materije i decenijsko iskustvo rada na rukopisima.

Svaku tematsku cjelinu autor je upotpunio slikama, crtežima i skicama koje prate pojašnjavaju i dopunjuju tekst. Tekst je ispisan s osjećajem za mjeru pa u njemu nema ni viška riječi ni nepotrebnih ponavljanja. Po istom principu postupao je i s ilustracijama.

Pisana jednostavnim jezikom i prihvatljivim stilom, dostatno akribična, dopadljivo dizajnirana i bogato ilustrirana studija profesora Čazima Hadžimejlića, *Umjetnost islamskog knjigovestva*, istovremeno zadovoljava znanstvene standarde i biva pristupačna širokoj čitalačkoj publici.

Odavno je postojala potreba da se napiše jedno ovakvo djelo. Dosadašnji pokušaji bili su kratkog daha i skromnih dometa. Profesor Hadžimejlić je to prepoznao i ne čekajući bolja vremena napisao ono što se o ovoj temi trebalo reći. Znanja, stručnosti i iskustva, pri tome, nije mu falilo.

Ismet Bušatlić